

«شىنجاڭ ئەجىتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى»

(شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەجىتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى باشچىلىقىدا نەشر قىلىندى)

باش مۇھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
 مەسئۇل مۇھەررىر: ئابدەت نۇردۇن
 بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرى:
 ھەببۇللا خوجا لەھىچىسى

پەسلىك ئۇنىۋېرسال ئىلمىي ژۇرنال،
 ھەر پەسلىنىڭ 2 - ئېيىنىڭ 30 - كۈنى
 نەشرىدىن چىقىدۇ.
 (ئۈچۈنچى 43 - سان)

مۇندەرىجە

سىياسى نەزەرىيە تەتقىقاتى

- 1 پارتىيىنىڭ لۇشىيەنى ئېلىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ھاياتلىق لۇشىيەنى
- 1 جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش يولىنى بويلاپ، ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ،
- 11 ئىشكىنى ئېچىۋېتىش دائىرىسىنى كېڭەيتەيلى ..... دۇڭ جاۋۋۇ
- دېموكراتىك سوتسىيالىزم ئىدىيىسىگە قارشى تۇرايلى ۋە ئۇنى چەكلەيلى
- 16 چى جېننىڭ خوجۇيىفېڭ ..... چى جېننىڭ خوجۇيىفېڭ

ئىقتىساد تەتقىقاتى

- 17 تەقسىمات شەكلىنىڭ ئالمىشىشى، تەسىرى ۋە ئەھمىيىتى ..... سۈن چىشياڭ
- 27 ھازىر يۈرگۈزۈلۈۋاتقان ئىش ھەققى تۈزۈمى توغرىسىدا ..... ئە. سىدەخمەت
- 32 ھەسسدارلىق ئىگىلىكىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش ..... ئابدۇھامۇت
- شىنجاڭنىڭ ساياھەت بايلىقلىرىنى ئېچىشنىڭ تەدبىرلىرى توغرىسىدا X
- 34 ئابلىكىم ئالاۋۇدۇن ..... ئابلىكىم ئالاۋۇدۇن

قانۇن ئىشلىرى، مىللەت، دىن تەتقىقاتى

- X شىنجاڭنىڭ يەرلىك قانۇن - نىزاملارنى تۈزۈش ۋە ئۇنى يولغا قويۇشنىڭ
- 117 تەرتىپى توغرىسىدا ..... تۇرسۇننىياز ساۋۇر
- ھەق تەلپ دەۋاسىدا قايتا سوت قىلىشنى ئىشلىتىش توغرىسىدا .....

122 جاڭ شۆلەن .....

129 مىللەت بىلەن دىننىڭ مۇناسىۋىتى ۋە پەرقى توغرىسىدا ..... ھامۇت سابىر

ئەدەبىيات، يازما يادىكارلىقلار تەتقىقاتى

مىللەتلەر ئەدەبىياتى تارىخىنى تەتقىق قىلىشقا دائىر بەزى مەسىلىلەر .....

37 قادىر ئەكبەر .....

ئەلىشىر ناۋائىنىڭ قەشقەردە كۆچۈرۈلگەن بىر نەچچە قول يازمىسى توغرىسىدا

47 ئابدۇشۈكۈر تۇردى .....

مەھزۇن ۋە «دىۋانى مەھزۇن» ھەققىدە ..... غەيرەتجان ئوسمان

تارىخ، يەر ناملىرى تەتقىقاتى

غەربىي يۇرتنىڭ ئىككى خەن دەۋرىدە ئىچكى رايونلار بىلەن بولغان

61 مۇناسىۋىتى ..... چىڭ سۇلو

يەكەن خانلىقىنىڭ ئىجتىمائىي - ئىقتىسادىي ئەھۋالىدىن ئومۇمىي بايان

67 ۋېي لياڭتاۋ .....

شاھ مەخسۇت ۋاڭ ھۆكۈمەرنىڭ قىلغان مەزگىلىدىكى قۇمۇلنىڭ يېزا ئىگىلىكى

91 خۇاڭ جىيەنخۇا .....

شىنجاڭدىكى «ئورۇس قوشۇنى» نىڭ تەشكىللىنىشى ۋە ئۇنىڭ رولى .....

105 يۈي جاڭ .....

«تۈركى تىللار دىۋانى» دىكى بەزى يەر ناملىرى توغرىسىدا .....

79 شېرىپجان قاسىم .....

مەملىكىتىمىزنىڭ غەربىي - شىمالىدا ياشىغان قەدىمكى مىللەتلەرنىڭ غەربكە

148 كۆچۈشلىرى ..... ئابىلەت نۇردۇن

باشقىلار

150 خوجىلار ھاكىمىيىتىنىڭ ھالاكىتى ..... ئەخمەتجان ئېزىز

155 «سارا» ھەققىدە دەسلەپكى ئىزدىنىش ..... غۇپۇر خالىق

145 تۈركىي تىللار ئائىلىسىدىكى تىللارنىڭ تۈرلەرگە ئايرىلىشى ..... ۋۇ خۇڭۋېي

146 «خاقان، قاغان» دېگەن سۆزنىڭ مەنبەسى ..... خۇئېررۈي

115 كىروران قەدىمىي شەھىرىنىڭ يوقىلىشىدىكى سىر ..... چىن جىكۈي

«شىنجاڭ ئەجىتىما ئىي پەنلەر تەتقىقاتى»

(شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ باشچىلىقىدا نەشر قىلىندى)

باش مۇھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
 مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلەت نۇردۇن
 بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرلىرى:
 دىلارە خەمەت، ئابلەز مامۇت

پەسىللىك ئۇنۋېرسال ئىلمىي ژۇرنال،
 ھەر پەسىلنىڭ 2 - ئېيىنىڭ 30 - كۈنى
 نەشرىدىن چىقىدۇ.
 (تۆمۈمى 44 - سان)

مۇندەرىجە

سىياسىي نەزەرىيە تەتقىقاتى

- ئىمىدىيىنى يەنمۇ ئازاد قىلىپ، پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، شىنجاڭنىڭ سىرتقا ئىشكىنى
 ئېچىۋېتىش قەدىمىنى تېزلىتىۋېلى ..... سۇڭ خەنلىياڭ 1
- مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمى مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كاپالەتلەن-
 دۈرىدىغان تۈپ سىياسىي تۈزۈم ..... ئاۋۇت توختى 16
- ئوڭچىلىقتىن ھۇشيار بولۇش كېرەك، لېكىن ئاساسلىقى «سول» چىلىقىنىڭ ئالدىنى
 ئېلىش لازىم ..... ياك فارىن 28
- دىموكراتىك سوتسىيالىزم — نىقابلانغان كاپىتالىزم دۇر ..... جالغىيەن 40
- شانلىق ۋە تەنپەرۋەرلىك ئەنئەنىسى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە .....
 تاهىر جان مۇھەممەت 24

ئىقتىساد تەتقىقاتى

- شىنجاڭ پاختىسىنىڭ نىجادلىق يولى قەيەردە؟ 48
- ئىش تۈزۈمى ئىسلاھاتى ھەققىدە مۇلاھىزە ..... غوجى ئەيسا 57
- مالىيە، باج ئىشلىرىنى ياخشى باشقۇرۇش ۋە كۈچەيتىش توغرىسىدا ..... ھاۋاخان ئابدۇل 63
- قەشقەرنىڭ كولاپكىتىپ سانائىتى دۇچ كەلگەن قىيىنچىلىقلار ۋە ئۇنى يېڭىشنىڭ
 تەدبىرلىرى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە ..... چىن كېجىيەن 66
- ئۇچۇر كەسپىنىڭ خەلق ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىيات يۈزلىنىشىدىكى باشلامچىلىق
 رولى ..... چىن جىيەن، ۋاڭ چېڭ 70

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى»

(شۇ ئار ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ باشچىلىقىدا نەشر قىلىندى)

باش مۇھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
 مەسئۇل مۇھەررىر: ئابىبەت نۇردۇن
 بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرلىرى:
 ھ. خوجا، ئا. مامۇت، ئا. ئالاۋۇدۇن

پەسىللىك ئۇنۋېرسال ئىلمىي ژۇرنال
 ھەر پەسىلنىڭ 2 - ئېيىنىڭ 30 - كۈنى
 نەشرىدىن چىقىدۇ.
 (ئومۇمىي 45 - سان)

مۇندەرجە

سىياسى نەزەرىيە، ئىقتىساد، مىللەت تەتقىقاتى

- پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىيەنىدە 100 يىلغىچە چىڭ تۇرۇش لازىم .....
- 1 ئاۋۇت توختى .....
- سېرتقا ئىشكىنى ئېچىۋېتىش دائىرىسىنى يەنىمۇ كېڭەيتىپ، تاشقى ئىقتىساد، سودا
- 11 ئىشلىرىنى يېڭى پەللىگە كۆتۈرەيلى .....
- «پەن - تېخنىكا بىرىنچى ئىشلەپچىقىرىش كۈچى» ئىكەنلىكى توغرىسىدا
- 17 خەمىت خۇدا بەردى .....
- 22 ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى توغرىسىدا مۇھاكىمە .....
- 32 ئىجتىمائىيەت ۋە ئىقتىسادقا دائىر قىسقا ماقالىلەر .....
- 35 ئىقتىسادقا دائىر ئىككى ئاتالغۇ .....
- سىياسىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىدا ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك ئىككى يول .....
- 37 شاشېڭ .....
- قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستان، تاجىكىستاننى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش
- 38 شەمىي .....
- 39 كارخانا گۇرۇھى قاتارلىقلارنى چۈشەندۈرۈش .....
- مىللىي ئاڭنىڭ ئىجتىمائىي ئالاھىدىلىكى ۋە ئىجتىمائىي رولى .....
- 43 چاڭ شۆلى .....

ئەدەبىيات، ئون ئىككى مۇقام، تىل تەتقىقاتى

- « ماناس » ئېپوسىنىڭ پەيدا بولغان دەۋرى ۋە ماكانى توغرىسىدا بەزى قاراشلىرىم ..... تۇرغۇنباي قىلىچىبېك 48
- ئون ئىككى مۇقام تېكىستلىرىنىڭ مەزمۇنى توغرىسىدا ..... ماھمۇد زەيدى 58
- قۇمۇل مۇقاملىرىنىڭ ناملىرى، قۇرۇلمىسى، ئۆزگىچىلىكى ۋە تېماتىك ئالاھىدىلىكى ..... ئىسمايىل تۆمۈرى 64
- مۇھەممەت بىننى ئابدۇللا خاراباتى ۋە ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى ھەققىدە ..... غەيرەتجان ئوسمان 74
- ئۇيغۇر خەلق ماقالى - تەمسىللىرىدە ئىپادىلەنگەن تىل پەزىلىتى توغرىسىدا ..... ئىسمەت قاسىم، شېرىنئاي 80

تارىخ، ئارخېئولوگىيە تەتقىقاتى ۋە باشقىلار

- شېك شىسەيگە قانداق باھا بېرىش كېرەك ..... جاۋ مىڭ 85
- تاتار دېگەن نامنىڭ قوللىنىلغان ۋاقتى توغرىسىدا ئىزدىنىش 97
- يەكەندىن تېپىلغان قاراخانىيلار سۇلالىسىگە دائىر يازما يادىكارلىقلاردىكى بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا ..... لىن مېيسۇن 105
- ساكلارنىڭ سىياسىي ۋە ئىجتىمائىي ھاياتى توغرىسىدا 105
- ھەبىبۇللا خوجا لەھجىنى 105
- تۇرپان رايونىدىكى يېڭى تاش قورال ئىزلىرى ..... ئابلىم قېيپۇم 123
- تاشقورغان رايونىدىكى مەشھۇر مەدەنىي يادىكارلىقلار توغرىسىدا 142
- ئورخۇن ئۇيغۇر خانلىقى دەۋرىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ دىنىي ئېتىقادى ۋە ئۆرپ - ئادىتى توغرىسىدا ..... ئەكرەم نىياز 142
- ئوچتۇرپاننىڭ قەدىمكى نامى ھەققىدە مۇھاكىمە ..... يۈسۈپجان ئېلى 149
- ئۈچ پارچە ئۇچۇر ۋە خەۋەر 158